

ПІДГОТОВКА НАЦІОНАЛЬНИХ КАДРІВ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

В'ячеслав ЯМКОВИЙ, Олександра СЕМІЛЕТОВА

Copyright © 2009

Постановка суспільної проблеми. Починаючи з 1989 року, кримські татари почали повертатися на історичну батьківщину. Це було непростим для них періодом, сповненим великими труднощами, кризовими явищами, випробуваннями долі. За даними останнього перепису на Кримському півострові проживає 248 тисяч кримських татар. У зв'язку з цим на порядку денному все більш нагальними стають питання інтеграції репатріантів в український соціум. Успішне розв'язання цієї проблеми залежить від її політичного бачення та від реальної підтримки кримських татар з боку суспільства.

Сутнісний зміст: у статті розглядається результативність цільової підготовки осіб з числа нащадків депортованих кримських татар у вищих навчальних закладах України відповідно до квотування місць, передбачених державними програмами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна політика Української держави, зокрема й щодо кримськотатарського народу, орієнтується на відродження самобутнього життя корінних народів та етнічних груп на засадах правової рівності її громадян, гарантованої Конституцією України. Забезпечення освітніх та культурно-духовних потреб кримських татар, відродження їх мови, традицій, у тому числі й сприятливих умов для облаштування родин і ведення господарства, є пріоритетом центральних та місцевих органів виконавчої влади в Криму.

У державній політиці слід обережно виокремлювати якийсь один з компонентів етнічної мозаїки, надавати йому перевагу, принаймні порівняно з іншими етнічними спільнотами. Розумний баланс інтересів етнічних громад, захист кожного окремого громадянина України – основа міжетнічного спокою і гармонії міжнаціональних відносин, соціальної стабільності, яка веде до економічного прогресу.

Водночас держава не може нехтувати тим, що кримські татари – це єдиний народ України, що поза її межами не має державного утворення та історичної батьківщини, був несправедливо покараний, зазнав депортації та переслідувань. Так, відомо, що внаслідок депортації істотно змінився етнічний склад населення Кримського півострова, структуру якого наведено на *рис. 1*. Третє місце за чисельністю нині займають кримські татари. Їх чисельність за даними перепису 2001 року, порівняно з переписом населення 1989 року, збільшилася в 6,4 рази і налічувала на дату перепису – 243,4 тис. осіб (*рис. 1*).

Визначальну роль у відродженні нації відіграє її освіченість. Здобуття загальної середньої та вищої освіти кримськими татарами постало першорядним завданням. Закономірно, що загальна середня, професійно-технічна та вища освіта вимагали певних змін у контексті задоволення освітніх потреб кримських татар. Скажімо, вища освіта Автономної Республіки Крим (АРК) має розгалужену потужну мережу ВНЗ за типами та формами власності. На початок 2006/07 навчального року їх мережа налічувала 35 організацій усіх рівнів акредитації та форм власності, у тому числі 21 ВНЗ I–II та 14 – III–IV рівнів акредитації. Це означає, що на сьогодні успішно функціонують 7 університетів, 2 академії, 6 інститутів, 9 коледжів, 6 технікумів та 5 училищ.

Істотно зростає чисельність студентів ВНЗ у розрахунку на 10 тис. населення. Так, порівняно з 2001 роком у 2006 абсолютний вимір показника у цілому зріс на 78 пунктів і становив у I–II рівнів акредитації 57 осіб на 10 тис. населення при середньому показнику в Україні 100 та у закладах III–IV рівнів акредитації 298 осіб на 10 тис. населення при показнику 497. Динаміка зростання показників у ВНЗ подана на *рис. 2 і 3*. І все ж на сьогодні потенціал ВНЗ Автономної Республіки Крим нижче середнього потенціалу ВНЗ України.

Важливим чинником, що визначає якість освіти, є підготовка педагогічних кадрів для

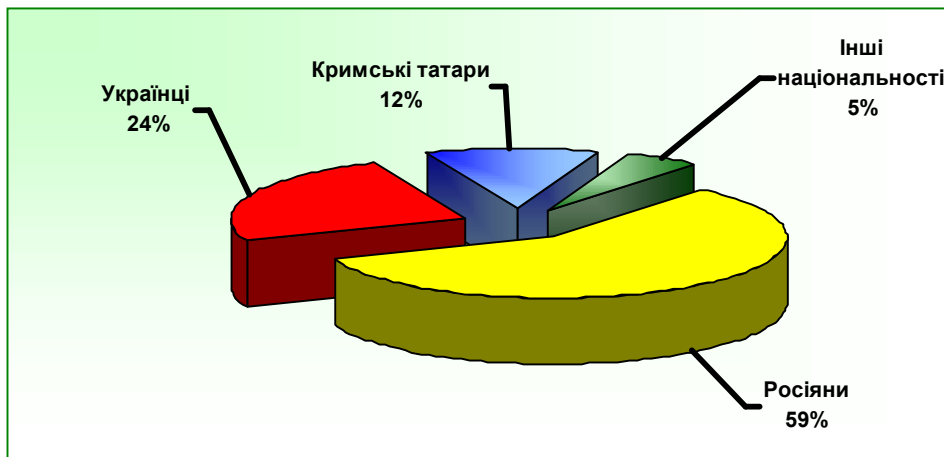

Рис. 1.
Структура населення Автономної Республіки Крим (на 2001 рік)

середніх загальноосвітніх закладів з навчанням мовам національних меншин. Урядом України приділяється значна увага вирішенню важливих питань депортованих осіб, задоволенню їх освітніх потреб у підготовці педагогічних кадрів. Зокрема, для розв'язання цієї проблеми у Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського здійснюється підготовка фахівців на відділенні кримськотатарської та східних мов і літератур за спеціальністю “Кримськотатарська мова і література”, а у Сімферопольському педагогічному училищі зі спеціальності “Вчитель початкових класів, учитель кримськотатарської мови в початковій школі”.

Для підготовки науково-педагогічних кадрів відкрито аспірантуру в Кримському державному інженерно-педагогічному університеті та РВНЗ “Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта). У Таврійському національному університеті започатковано наукову спеціальність для підготовки кандидатів наук “Кримськотатарська література” та “Тюркські мови”. Надається методична допомога навчальним закладам освіти Криму у підготовці типових програм, нормативних документів, складання здобувачами наукового ступеня кандидатських іспитів. За фінансової підтримки Міжнародного фонду “Відродження”, на базі Кримського державного індустріально-педагогічного університету створено Центр навчально-методичного забезпечення та сучасних засобів навчання, виданих рідними мовами.

Державна політика розвитку української мови та інших національних мов України чітко спрямовує освітню, культурну та навчально-виховну діяльність навчальних закла-

дів у русло не лише практичного використання державної мови, а й формує освітню політику в аспекті забезпечення запитів та бажань національних меншин. З погляду інтеграції актуальною є проблема підготовки кадрів інтелігенції репатріантів, оскільки за роки репресій і депортації саме цей прошарок зазнав найбільших втрат. Звичайно, перш за все потрібно збільшити її кількісно. Передусім це стосується кримськотатарської інтелігенції, оскільки йдеться про організацію її підготовки на історичній батьківщині. Створення Кримського державного інженерно-педагогічного університету, в якому викладачі і студенти переважно належать до кримських татар, надавання їм квот для вступу в інші державні навчальні заклади – це, безперечно, важлива передумова культурного відродження названої інтелігенції.

Розглянувши загальну ситуацію у сфері підготовки кадрів для соціально-культурної сфери Автономної Республіки Крим, зазначимо, що нині ефективно діє Регіональна довготривала програма “Взаємодії вищих навчальних закладів західних областей із закладами освіти Автономної Республіки Крим та Військово-Морськими Силами Збройних Сил України” (2005–2010 роки). Її основна мета – формування нових та переорієнтація існуючих навчальних закладів Автономної Республіки Крим з метою запровадження навчання державною мовою, а також підготовка висококваліфікованих фахівців, компетентних спеціалістів, які б, адаптувавшись в україномовному середовищі, успішно працювали у різних галузях економіки та суспільного виробництва загалом.

Відповідно до Програми щорічно встановлюється квота прийому молоді на місця дер-

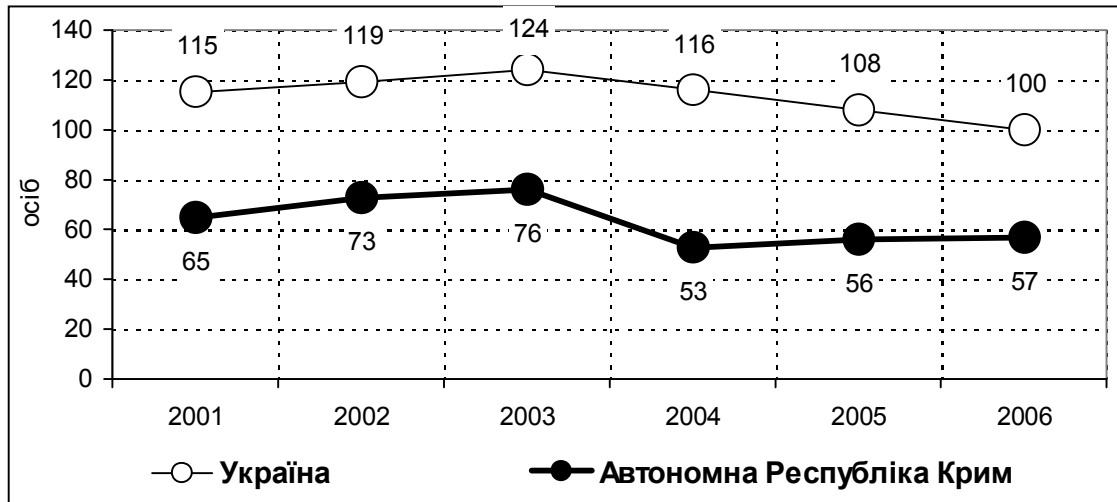

Рис. 2.

Динаміка чисельності студентів вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації з розрахунку на 10 тисяч населення

жавного замовлення до восьми ВНЗ, серед яких Луцький державний технічний університет, Волинський державний університет імені Лесі Українки, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Львівський національний університет імені Івана Франка, Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопільський національний економічний університет, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького та Івано-Франківський державний медичний університет. Орієнтовна квота прийому за рахунок державного бюджету в середньому становить 10–15 осіб до технічних, економічних, гуманітарних ВНЗ та 5–6 осіб – до медичних вищих навчальних закладів.

У період з 2001 по 2005 роки була реалізована Програма цільової підготовки фахівців для соціально-культурної сфери Автономної Республіки Крим, у якій було задіяно 17 ВНЗ, серед них 7 зосереджені на території АРК, 4 – Харківської області, 2 – Львівської, по одному – в Одеській, Донецькій, Дніпропетровській та Чернівецькій областях. Загальна квота прийому осіб до ВНЗ складала щорічно 195 місць державного замовлення. В *таблиці 1* наведені дані щодо кількості виданих цільових направлень та фактично зарахованих осіб до ВНЗ. Отже, діяльність програми була спрямована, головним чином, на підвищення інтелектуального та культурного рівня осіб з числа нащадків, які були депортовані за національною ознакою, до

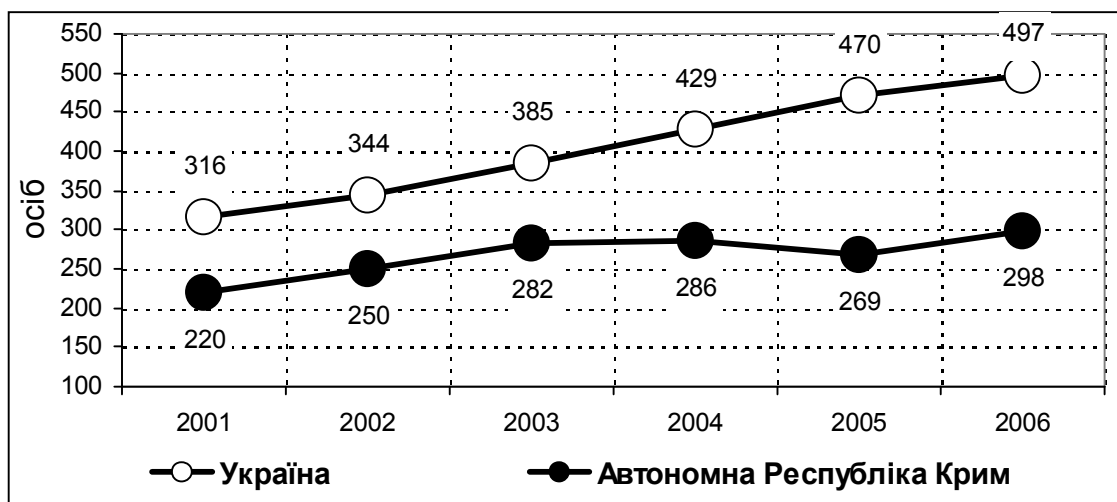

Рис. 3.

Динаміка чисельності студентів вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації з розрахунку на 10 тисяч населення

Таблиця 1

Динаміка розподілу абсолютних вимірів квот за регіонами

Назва регіону – кількість вищих навчальних закладів	2001 р.		2002 р.		2003 р.		2004 р.		2005 р.		Всього	
	Видано цільових направлень	Зараховано до ВНЗ (осіб)	Видано цільових направлень	Зараховано до ВНЗ (осіб)	Видано цільових направлень	Зараховано до ВНЗ (осіб)	Видано цільових направлень	Зараховано до ВНЗ (осіб)	Видано цільових направлень	Зараховано до ВНЗ (осіб)	Видано цільових направлень	Зараховано до ВНЗ (осіб)
АРК-5 ВНЗ	294	37	167	18	203	33	179	31	214	39	1057	156
м.Севастополь-2	31	13	17	10	26	15	31	16	41	15	146	69
Дніпропетровська-1	10	2	2	0	2	0	4	0	1	0	19	2
Донецька-1	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	4	0
Львівська-2	9	6	3	0	2	0	3	3	11	4	28	15
Одеська-1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Харківська-4	21	7	14	0	17	4	18	3	19	3	89	17
Чернівецька -1	3	1	1	0	0	0	0	0	1	0	5	1
Разом:	372	66	204	28	250	52	237	53	287	61	1350	260

провідних освітніх організацій України.

Після розгляду динаміки коефіцієнту ефективності використання цільових направлень, відмітимо, що у 2002–05 роках жодного абітурієнта з числа Кримських татар не було зараховано у ВНЗ Дніпропетровської та Чернівецької областей. Водночас найбільшу кількість таких осіб було зараховано до ВНЗ Львівської області – 54 %, де з 28 абітурієнтів 15 стали студентами, та м. Севастополя – 47 %, де з 146 абітурієнтів 69 також стали студентами (*табл. 2*). На *рис. 4* подані інтегральні коефіцієнти ефективності цільової підготовки у розрізі регіонів.

Аналіз повноти виконання вищезгаданої програми показує, що динаміка коефіцієнту ефективності використання цільових направлень не є одновекторною. За період її дії в Донецькій та Одеській областях не вступив на навчання жодний абітурієнт, хоча, за даними Міністерства освіти і науки АРК, рівень знань осіб, котрі зверталися за цільовими направленнями у 2001–05 роках, був досить високий (*табл. 3*).

Практично відсутня мотивація у випускників шкіл Автономної Республіки Крим продовжувати навчання за спеціальностями “Образотворче мистецтво”, “Соціологія”, “Політологія”, “Прикладна соціологія”, “Археологія”, “Архівознавство”, “Фізичне виховання”, “Музичне виховання” тощо. Водночас особливим попитом на отримання цільових направлень користувались спеціальності “Ландшафтна архітектура”, на яку конкурс між абітурієнтами складав 8,6 осіб на місце, “Лікувальна справа” (8,4 осіб), “Правознавство” – 7 осіб на місце.

Коефіцієнт ефективності використання цільових направлень указує на те, що на даному етапі продуктивність цільової підготовки, механізм якої потребує вдосконалення, низька. Більш вдале використання квот, виділених відповідно до програми, може бути досягнуте завдяки соціальному партнерству між конкретними ВНЗ – виконавцями програми та центральними і місцевими органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

Таблиця 2

Динаміка коефіцієнту ефективності використання цільових направлень

Назва регіону	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	Середні значення
АРК	0,13	0,11	0,16	0,17	0,18	0,15
м.Севастополь	0,42	0,59	0,58	0,52	0,37	0,47
Дніпропетровська	0,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11
Донецька	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Львівська	0,67	0,00	0,00	1,00	0,36	0,54
Одеська	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Харківська	0,33	0,00	0,24	0,17	0,16	0,19
Чернівецька	0,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20
Усереднено:	0,18	0,14	0,21	0,22	0,21	0,19

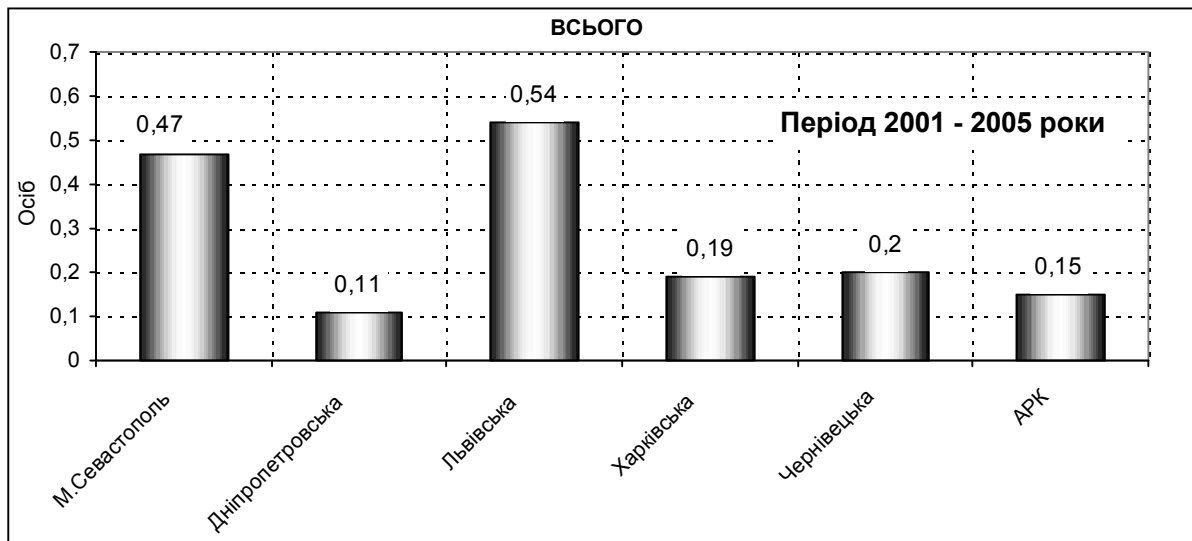

Рис. 4.

Інтегральні коефіцієнти ефективності цільової підготовки за регіонами

У результаті критичного аналізу негативних тенденцій реалізації Програми Міністерствами освіти і науки України та Автономної Республіки Крим були проведені додаткові заходи, спрямовані на усунення проблем щодо вступу абітурієнтів-татар до ВНЗ і на створення належних умов для повноцінного відтворення інтелектуального і науково-технічного потенціалу молоді з числа саме кримських татар. Щонайперше на подолання існуючих бар'єрів треба було розширення кількості освітніх закладів і напрямів підготовки. Тому була проведена організаційна робота та визначений перелік ВНЗ, які зосереджені в областях, де викладання навчальних дисциплін ведеться переважно українською мовою. Серед них на сьогодні такими є 8 вищих навчальних закладів Автономної Республіки Крим, по два у м. Севастополі, Дніпропетровській та Львівській областях, 14 – у м. Києві, 8 – у Харківській, 4 – Одеській області, і по одному в Рівненській

та Київській областях, тобто у загальній кількості – 42. Планом цільової підготовки національних кадрів визначені структура та обсяги підготовки фахівців у ВНЗ, які зорієнтовані на підготовку фахівців для інфраструктури ринкової економіки Автономної Республіки Крим. Відтак підготовка фахівців з вищою освітою для потреб соціально-культурної сфери Автономної Республіки Крим здійснюватиметься за 31 галуззю підготовки та 56 напрямками. Серед визначених галузей домінуючими є “Педагогічна освіта”, “Право”, “Електроніка”, “Радіотехніка, радіоелектронні апарати та зв'язок”, “Журналістика та інформація”, “Економіка та підприємництво”, “Морська техніка”, “Текстильна та легка промисловість”, “Харчова промисловість та переробка сільськогосподарської продукції”, “Будівництво та архітектура”, “Транспорт і транспортна інфраструктура”, “Геодезія та землеустрій”, “Медицина”. Загальна кількість місць державного замовлення щорічно у середньому становить 203.

Потреба розробки “Плану цільової підготовки національних кадрів з числа депортованих осіб для соціально-культурної сфери Автономної Республіки Крим” зумовлена Указом Президента України В.А. Ющенко від 09.10.2006 р. № 822/2006 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 вересня 2006 року “Про виконання Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 лютого 2006 року “Про суспільну ситуацію в Автономній Республіці Крим”. Її головна мета спрямована на задоволення освітніх, соціальних та культурних інтересів

Таблиця 3
Середній атестаційний бал випускників шкіл Автономної Республіки Крим, які отримали цільове направлення у 2001–05 роках

Кількість балів	% випускників шкіл
До 8	6
Від 8 до 9	23
Від 9 до 10	22
Від 10 до 12	49 % (з них 26 % нагороджені золотими та срібними медалями)

національних груп населення, які проживають на території АРК, на сприяння їх національному і духовному відродженню, на координацію діяльності ВНЗ у сфері забезпечення структури та обсягів підготовки висококваліфікованих фахівців для розвитку Кримського півострова.

Вочевидь, що реалізація Плану цільової підготовки національних кадрів з числа депортованих осіб для соціально-культурної сфери Автономної Республіки Крим забезпечить розширення можливостей для вступу до ВНЗ України нащадків осіб, депортованих за національною ознакою, задоволення потреб галузей економіки АРК у висококваліфікованих кадрах з вищою освітою за діючими напрямками підготовки (спеціальностями) в межах державного замовлення, а також стимулюватиме національне і духовне відродження раніше депортованих осіб, підвищення їх освітнього та культурного рівнів, адаптацію до українського соціуму.

За умов проведення в Україні радикальних соціально-економічних перетворень і формування ринкових відносин важливого загальнодержавного значення набуває високий рівень кваліфікації та компетентності спеціалістів, керівних працівників різних галузей вироб-

ництва, освіти, науки, культури. Переважна більшість кримських татар підтримують незалежність і соборність України і мають бажання вивчати українську мову, яка, відповідно до ст. 10 Конституції України, є державною. Кожний представник цієї національності – частка народу України, живе за законами загальнолюдського розвитку, усвідомлюючи потребу здобуття якісної вищої освіти. А це вимагає нових підходів для вирішення згаданої проблеми.

Висновок. Підтримка з боку держави в аспекті здійснення цільового прийому осіб з числа нащадків депортованих кримських татар, які повернулись на рідну землю, до провідних ВНЗ України сприятиме інтеграції та співпраці АРК з іншими регіонами України, соціально-економічному розвитку регіону, а також забезпечить потребу АРК у підготовці фахівців за галузями економіки. Таке навчання підвищуватиме їх освітній та культурний рівні, поглиблюватиме володіння державною мовою, а також адаптуватиме їх до українського суспільства в цілому.

Надійшла до редакції 20.11.2008.

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

запрошуємо Вас взяти участь у Третньому всеукраїнському науковому семінарі
“МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ”,

який відбудеться 1–2 жовтня 2009 року

у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (міста Івано-Франківськ та Коломия).

Передбачається обговорення наступних проблем:

1. Об'єкт і предмет психології особистості у міждисциплінарному персонологічному дискурсі.
2. Каузальний і телеологічний підходи до психологічного пізнання особистості.
3. Топос і хронос психології особистості: досвід теоретичного моделювання.
4. Технологічні аспекти психологічного впливу на особистість у рамках різних типів раціональності.
5. Аксиологічний поворот у психологічній персонології: передумови, критерії та показники методологічної реконструкції.

Для участі в роботі семінару потрібно до 1 вересня 2009 року подати заявку за наступною адресою:

76010, м. Івано-Франківськ,

Південний бульвар, 37, кв.13

Карпенко Зіновій Степанівні

Тел.: (0342) 71-02-57; (0342) 59-61-36; 80674951322

e-mail: karpenkozs@ukr.net

У заявці слід вказати прізвище, ім'я та по батькові автора, його місце роботи, посаду, науковий ступінь, тематичне спрямування доповіді, адресу, контактний телефон, e-mail, термін перебування в Івано-Франківську і бажані умови проживання.

Матеріали наукового семінару буде опубліковано у щорічному тематичному збірнику “Персонологія”. Вартість публікації – 10 грн. за 1 стор., обсяг статті – 8–12 сторінок, приймається до друку (в електронному та паперовому варіантах) у день приїзду. Зміст і оформлення статті повинні відповідати вимогам ВАК України (Постанова президії ВАК України від 15.01.2003, №7 - 05/1). Сума оргвнеску за участь у семінарі становить 50 грн. Усі витрати, пов'язані з участю у семінарі (проїзд, проживання, харчування), здійснюються за рахунок учасників.

Вимоги до оформлення статті:

1. Стаття має містити УДК і ББК (зліва у верхньому рядку), справа напівжирним курсивом вказати ім'я та прізвище автора, через один рядок, посередині, великими літерами, напівжирним шрифтом друкується назва статті; нижче, через 1 рядок, – резюме і ключові слова українською мовою, а в кінці статті – резюме і ключові слова англійською мовою; основний текст друкується з пропуском двох рядків з абзацу; список використаної літератури без відповідного підзаголовка подається в кінці статті з пропуском одного рядка.

2. Текст шрифтом Times New Roman, 14 кеглем, інтервал – 1,5.

3. Параметри сторінки: формат А-4, орієнтація – книжна, поля – 20 мм з усіх боків. Сторінки без нумерації (нумеруються олівцем на звороті).